

DOI: 10.31866/2410-1176.41.2019.188662

УДК 398.82:631.55(=161.2)

**УКРАЇНСЬКІ ЖНИВАРСЬКІ ПІСНІ
У ФОКУСІ ЗАЦІКАВЛЕНЬ
ДОСЛІДНИКІВ ТА КОМПОЗИТОРІВ**Ластовецька-Соланська Зоряна Миколаївна^{1а},
Ластовецька Любомира Василівна^{2б}¹Кандидат мистецтвознавства, доцент,
ORCID: 0000-0002-6606-9831,
e-mail: zoriana0705@gmail.com,²Доцент,
ORCID: 0000-0001-6069-1606,
e-mail: lastovezky@gmail.com,^аЛьвівська національна музична академія
ім. М. В. Лисенка,

вул. О. Нижанківського, 5, Львів, Україна, 79000

^бДрогобицький державний педагогічний
університет ім. І. Франка,

вул. І. Франка, 24, Дрогобич, Україна, 82100

Мета статті – розглянути українські жниварські пісні як об'єкт дослідницької уваги та специфіку їх використання композиторами. Методологія дослідження ґрунтується на застосуванні етномузикознавчого, мистецтвознавчого, культурологічного підходів, що дало змогу проаналізувати основні засади критеріїв наукового підходу до жниварських пісень, інтенсивність звернення до них сучасних композиторів, накреслити історичну перспективу їхнього побутування з урахуванням зміни календарно-обрядового циклу. Така методологія дала змогу акцентувати на сучасному етапі наукового опрацювання жниварських пісень та їх використання митцями у творах різних жанрів і форм як фольклорного первня. Наукова новизна полягає в постановці дослідницького вектора в пошуку наявного корпусу джерел з обраної тематики та в розширенні уявлень про причини актуалізації жниварської проблематики серед учених та митців, а також в акцентуванні важливості збереження цього сегмента фольклору для наступних генерацій. Висновки. Констатується мала кількість розвідок, присвячених вивченню українських жниварських пісень, порівняно з іншими календарно-обрядовими піснями. Встановлено, що серед їхніх дослідників були З. Доленга-Ходаковський, Леся Українка, К. Квітка, Я. Зуїха, Г. Танцюра, Ф. Колесса, Н. Присяжнюк, Ю. Круть, І. Клименко та ін. Виявлено, що в деяких регіональних збірках взагалі відсутні записи жниварських пісень, на відміну від значної їх кількості, збережених на Волині. З'ясовано, що в творчості композиторів жниварські пісні використовувалися радше спорадично; у різних жанрах та формах їх застосовували М. Лисенко, М. Леонтович, Я. Степовий, Ф. Колесса, М. Вериківський, Г. Верьовка, П. Козицький, Л. Ревуцький, В. Барвінський, Ю. Іщенко, Л. Дичко та ін. Виявлено, що серед композиторів, які звернулися до жниварських пісень нещодавно, виділяється набуток Миколи Ластовецького, у двох збірниках якого міститься 49 обробок.

Ключові слова: жниварські пісні; жанр обробки; М. Ластовецький

Вступ

Важлива роль під час процесу жнив у східних слов'ян належала жниварським пісням. Ця ділянка фольклору вирізняється художньо своєрідною семантикою. Ритуали, пов'язані зі збиранням врожаю, здавна проводилися в Україні, Польщі, Білорусі, Болгарії, Росії та інших країнах. Із середини ХХ ст. жниварські пісні, як особливий напрям народної творчості, можна було вже заносити до уявної «червоної книги» обрядового фольклору. Така ситуація склалася внаслідок технічного прогресу, адже інтенсивна механізація аграрних робіт спричинилася до застосування комбайнів, які повністю замінили роботу жінок. Потреба в жінках зникла, і разом з ними відійшла в минуле їхня традиційна пісенна обрядовість, якій надавалося магічного значення (наші пращури вірили у її вирішальний вплив на ріст збіжжя та погодні умови).

Актуальність розвідки полягає, з одного боку, в акцентуації надважливості подальшого дослідницького й творчого «плекання» жниварського фольклору, а з іншого – у донесенні основного меседжу мистецько-культурного сьогодення: трансляція національно-культурних надбань наступним

генераціям в умовах глобалізованого, інформаційно перевантаженого простору повинна стати культурологічною платформою в новому світовому цивілізованому контексті.

Наукова новизна розвідки полягає в тому, що вперше узагальнено ступінь дослідницької уваги і творчого опрацювання жнивварських пісень українськими вченими та композиторами.

Поняття «дослідники» використано в назві статті для позначення широкого спектру причетних до аналізованої проблеми, серед яких були науковці різного штибу, фольклористи, етнографи, музикознавці, літератори, педагоги та ін. Окрім проаналізованих у статті наукових праць із жнивварської тематики, потрібно назвати дослідження М. Сумцова, К. Копержинського, К. Квітки та А. Іваницького. Серед робіт, що з'явилися нещодавно, варто виділити розвідки І. Клименко та дисертацію «Білоруський пісенний наспів: архетипи та інновації» Х. Кутиревої-Чубалі.

Мета статті

Метою розвідки є дослідження українських жнивварських пісень як об'єкта дослідницького зацікавлення та специфіки їх використання композиторами.

Виклад матеріалу дослідження

Хоча жнивварські пісні вже втратили практичний зміст, контекст використання та магічний ореол, однак в них закодовані архетипи попередніх поколінь. Саме праця хлібодарів, освячена магічною поетикою обрядових пісенних дійств, зокрема жнивних, заклала основи української ментальності, якою наш народ вирізняється від інших народів. Про надважливе значення хліба свідчить використання його образу в молитві «Отче наш»: «Хліб наш насущний дай нам днесь...».

Як відомо, традиційні жнивварські обряди завершували літньо-осінній календарний цикл. Протягом багатьох століть цей ритуал супроводжував збір урожаю. Процес жнив складався із трьох етапів і двох обрядів, відповідно до яких класифікуються жнивварські пісні: 1). Зажинки. Обряд зажинання першого снопа; 2). Жнива; 3). Обжинки. Святкові обряди закінчення жнив. Жнивварський «інструментарій» значною мірою став культовим, навіть 8-й місяць року, коли збирали врожай, наші пращури називали серпнем, на честь серпа – основного знаряддя жнивварської роботи (поряд із косою).

Найбільшу групу жнивварських пісень становлять обжинкові пісні, пов'язані з численними обрядами та звичаями закінчення жнив. Різноманітність зажинкових та обжинкових обрядів зумовили тематичне та кількісне розмаїття жнивварських пісень. Констатуємо наявність меншої кількості записів жнивварського фольклору, порівняно з іншими обрядовими артефактами (наприклад, весільними піснями). Наприклад, в одному з перших збірників українських народних пісень (без нот), записаному Зоріаном Доленгою-Ходаковським¹ у 1814–1819 рр. на Галичині, Волині, Поділлі, Придніпрянщині та Поліссі (Дей, 1974), серед вміщених 1897-ми пісень різних жанрів лише 12 (!) є жнивварськими (для порівняння, весільні тут в кількості 868). У збірці «Ігри та пісні», які є третьою книгою серії «Українська народна творчість» (Дей & Гуменюк, 1963), з-понад 700 текстів весняної і літньої календарно-звичаєвої пісенності народу, що охоплює зразки веснянок і гаївок, риндзівок, русальних, царинних, петрівочних, купальських та жнивварських пісень, лише 76 становлять жнивварські пісні. У зв'язку з цим виникає думка, що ці пісенні артефакти можна сприймати як своєрідні реліктові явища календарно-обрядового фольклору, котрі набуватимуть у хронотопі просторово-часових координат українського народу всезростаючої мистецько-культурної аксіологічної характеристики.

У четвертій книзі вищезгаданої серії «Пісні Явдохи Зуїхи. Записав Гнат Танцюра» (Юзвенко & Василенко, 1965), у якій поміщено понад 1000 зразків народної творчості, котрі фольклорист-аматор, етнограф і педагог Гнат Танцюра (1901–1962) у 30-х роках ХХ ст. протягом 12 років записав від однієї виконавиці – селянки Явдохи Микитівни Сивак (Зуїхи) із села Зятківці, що на Вінниччині. (Поділля), 242 – весільні й лише 20 – обжинкові, з яких із нотами – лише 3. Як і в попередньому випадку, їхня лімітована кількість не дає підстав науковцям стверджувати думку про широкий ареал поширення пісень жнивварської тематики в цьому регіоні. Водночас варто звернути увагу на вкрай малу кількість мелодій жнивварських пісень, збережених завдяки фольклорним експедиціям.

¹ Зоріан Доленга-Ходаковський (*Dolega-Chodakowski*) (справжнє ім'я та прізвище – Адам Зоріан Чарноцький (*Czarnocki*)) (1784–1825) – польський етнограф, фольклорист, історик та археолог-аматор, один із засновників української фольклористики.

Ще менше таких пісень (тільки їхні тексти) було записано українською фольклористкою, педагогом і краєзнавцем Настею Андріанівною Присяжнюк (1894–1987) протягом 1920–1970 рр. у рідному містечку Погребище на Вінничині впродовж її фольклорно-етнографічної діяльності: загалом – 471, весільних – 247, жнивних – лише 4 (Мишанич, 1976). Отже, наявність записів жнивварського фольклору в різних регіонах країни стає своєрідним маркером національної культурної спадщини, який свідчить не лише про затребуваність аналізованого сегменту фольклору в часопросторі історії, але й про становище її науково-дослідницької інтерпретації.

У 80-х – 90-х рр. ХХ ст. видавництво «Музична Україна» в серії «Золоті ключі» випустило низку збірників народних пісень регіонального штибу («Пісні з Львівщини» (Корчинський, 1988), «Пісні Тернопільщини» (Стельмащук & Медведик, 1989) та ін.) з аналогічним, як і в попередніх виданнях, кількісним співвідношенням жнивварських пісень з іншими жанровими різновидами. У цій серії побачило світ і видання «Пісні Буковини» (Яківчук, 1990), що налічує 286 пісень, серед яких немає жодної жнивварської. Відсутні записи жнивварських пісень і в деяких несерійних регіональних збірках («Буковинські народні пісні», 1968; «Українські народні пісні з Лемківщини», 1972; «Українські народні пісні, наспівані Д. Яворницьким», 1990 та ін.); у деяких вони присутні в одиничному екземплярі («Закарпатські народні пісні», 1962; «Пісні з Поділля», 1989). Отже, можна розмірковувати про взаємозалежність географічного розташування того чи іншого регіону країни та його ландшафту, із творенням його «культурного ландшафту», який у цьому плані є віддзеркаленням загальнокультурних потреб народу. Очевидно, що традиції землеробської культури, оспівані у жнивварських піснях Буковини, Лемківщини, Поділля та Закарпаття засвідчують вплив на них геологічних особливостей, рельєфу землі та кліматичних передумов, сприятливих чи несприятливих для занять хліборобством у різних регіонах країни.

Натомість у записах пісень на Волині, зроблених у 1890-х рр. українською поетесою, письменницею, перекладачкою та культурною діячкою Лесею Українкою (1871–1913), вміщених у книзі «Народні пісні в записах Лесі Українки та з її співу» (Дей & Грица, 1971), та серед наявних у виданні 1970 р. «Пісень з Волині» (Ошуркевич & Стефанишин, 1970), жнивварські за кількістю не тільки «конкурують» із весільними, але навіть дещо їх переважають: 33 (з них 10 – з мелодіями) жнивварських та 31 весільна (з 245) в першому «волинському» виданні та 23 (19 мелодій) жнивварських і 14 весільних (з 266) – у другому. Додатковим, сприятливим фактором значної кількості збережених на Волині жнивварських пісень, до того ж із нотами, можна вважати високий ступінь науково-дослідницької уваги до них.

Порівняно невелика кількість записів, насамперед мелодій, стала причиною того, що аж до 80-х років ХХ ст. жнивварські пісні окремо ніколи не видавалися. У 1971 р. з'явилося їх перше видання завдяки впорядкуванню фольклориста, кандидата філологічних наук Юрія Крутя (Круть, 1971), яке містило 223 *пісенні тексти*, розташовані в послідовності жнивварських обрядів. Слід наголосити, що у виданні Ю. Крутя відсутній нотний матеріал.

У 1990 р. видавництво «Музична Україна» випустило пісенник «Жнивварські пісні» (Чебанюк, 1990), що складається з 87 *пісень з нотами*. Позитивним є те, що в цьому виданні міститься розлогий нотний матеріал, який має важливу культурно-мистецьку цінність і в симбіозі з поетичним текстом є вартісним підґрунтям для наукових інтерпретаційних версій у процесі осмислення означеного сегменту фольклору. І хоча ці обидва видання надмалого книжкового формату і подаються упорядниками без паспортизації пісень (за винятком восьми в другому збірнику), вони мають велике значення для подальшого науково-творчого опрацювання жнивварських пісень.

Водночас немає підстав стверджувати, що жнивварські пісні повсякчас перебували в полі зору зацікавлення професійними композиторами. Одним із перших, хто до них звернувся, був український композитор, піаніст, диригент і етномузиколог, основоположник української класичної музики Микола Лисенко. Дослідник О. Аксьонов (2017) зазначив: «Внаслідок багаторічної творчої діяльності із збирання та вивчення української народнопісенної творчості М. Лисенко опублікував понад 500 зразків українського музичного фольклору, причому це не тільки обробки для одноголосного чи хорового виконання, а й для інструментального» (с. 170-171). Потрібно наголосити, що з-поміж понад 600 обробок українських народних пісень, здійснених М. Лисенком для різних виконавських складів, лише 6 були жнивварськими (4 «заживні» та 2 «обжинкові»). Написані в елементарному хоровому викладі, вони призначені для виконання учнями початкових та середніх класів.

Значно більше уваги жнивварським пісням приділив Філарет Колесса. Серед його понад 200 хороших обробок українських народних пісень вирізняється цикл «Обжинки», який складають 13 жнивварських пісень; 4 обжинкові пісні вміщені у виданні «Українські народні пісні в триголосному укладі на жіночий хор», одна – у збірнику «Волинські народні пісні (для мішаного хору)».

Поодинокі випадки використання жнивварських пісень зустрічаються і в інших композиторів, зокрема в хорових обробках Якова Степового («Ой літає соколенько»), Миколи Леонтовича («А вже сонце заходить»), Пилипа Козицького («Ой, до того жита»), Михайла Вериківського («Ой, та сходить сонечко»), Григорія Верьовки («Ой, на горі жита много»), Василя Барвінського («Уже сонечко закотилося»), для голосу з фортепіано в Левка Ревуцького («У неділю пораненьку»), у вокальному циклі «Календарні пісні» для голосу з фортепіано Юрія Іщенка («Обжинкова»), у кантаті «Чотири пори року» Лесі Дичко (відповідно до пір року, третя частина «Осінь» має дві «обжинкові» пісні: «Дівка Явдошка» і «Джар, джар, джарочка») та ін.

Обробки жнивварських пісень займають важливе місце в хоровій творчості сучасного українського композитора Миколи Ластовецького, випускника професора Романа Сімовича у Львівській консерваторії імені Миколи Лисенка. М. Ластовецький опублікував два збірники обробок: у 2015 та 2019 роках. Перше видання складається із 17-ти² композицій (3-х зажинкових, 8-ми жнивних та 6-ти обжинкових пісень) і написано для мішаного хору без супроводу (Ластовецький, 2015). Другий збірник містить 32³ обробки (3-х зажинкових, 12-ти жнивних, 16-ти обжинкових та однієї пісні-три («Перепілка») з весняного календарного циклу) для жіночого хору *a capella* (Ластовецький, 2019). Отже, «жнивварська тематика» кількісно активно зростає у хоровій творчості мистця.

Другий збірник М. Ластовецького, на відміну від першого, який починався із зажинкової пісні (відповідно до жнивних-календарного «регламенту»), відкриває обжинкова пісня. Збірник має ознаки багаточастинної рондоподібної структури, у якій обжинкові пісні виконують функцію рефрену, а зажинкові, жнивні та «Перепілка» – епізодів. Остання обробка «Ви женчики славні» із підзаголовком «Пісенний віночок» складається з послідовності обжинкових пісень, об'єднаних за принципом контамінації – безпосереднього переходу окремих пісень, або їх частин, в одну музичну цілісність.

Залежно від змісту, характеру, ладоінтонаційних та ритмічних особливостей народної пісні, М. Ластовецький обрав ті чи інші прийоми опрацювання першоджерела. Інтонаційна лексика музично-хорового мовлення набуває виразної характерності в кожній із 49-ти обробок М. Ластовецького, у яких помітна особлива увага автора до музичної інтонації, її темброво-кolorистичної природи. Усі твори відзначаються глибоким проникненням в найдавніші пласти календарно-обрядового фольклору.

Драматургія кожної обробки вибудовується відповідно до змісту строф поетичного тексту, його семантичних характеристик. Автор виявляє конструктивний вибір форми, використовуючи відповідні засоби хорового письма. Композитор щедро послуговується підголосковою поліфонією, поліладовістю, прийомами народного багатоголосся. Цікавими є ритмічні знахідки, colorистичні гармонічні комплекси. Низка обробок починаються сольним заспівом хорової партії чи соліста, у деяких творах хорове звучання імітує гру на народних інструментах. Композитор використав також прийом мурмурандо, органічні пункти, що підтримують стрій.

Усі обробки жнивварських пісень композитора характеризуються цікавим інтонаційним розвитком, оригінальними метро-ритмічними поєднаннями, тембральною розмаїтістю хорових фарб, сонористичними ефектами. Використовуючи традиції своїх попередників у жанрі обробки народної пісні, мистець водночас продемонстрував індивідуальний композиторський почерк.

Висновки

Порівняно з іншими календарними піснями, українські жнивварські пісні стали об'єктом вивчення у значно меншій кількості дослідників. Серед них варто назвати З. Доленгу-Ходаковського,

² № 1 «Задзвеніли стодоли», № 2 «Уже сонце на причілку», № 3 «У неділю пораненьку», № 4 «Ой уже сонце над вербами», № 5 «Ой, заспіваймо, гей», № 6 «Ой літає соколенько», № 7 «Ой чие то жито», № 8 «Ой ти, лане, ланочку», № 9 «Уже сонечко закотилося», № 10 «Болять мене руки», № 11 «Дивувалися ліси», № 12 «Ви женці молодії», № 13 «А вже сонце заходить», № 14 «А в нашого господаря», № 15 «Йой чие то поле», № 16 «Живо, женчики, живо», № 17 «Перепілонька мала» (Ластовецький, 2015, с. 91).

³ № 1 «Ой снопе, снопе», № 2 «Ой паночку наш», № 3 «А в нашого пана», № 4 «Весело на ниву женчики ідуть», № 5 «Ой на горі жита много», № 6 «Ой паночку наш, наш», № 7 «Ой чий ж то женці», № 8 «Ой на горі зацвіли ожинки», № 9 «Ой куриться доріжейка», № 10 «Маяло житечко, маяло», № 11 «Вінчику, вінчику, вінчику мій», № 12 «Качався вінок з лану», № 13 «Ой і скидай да, Хведорку, жупан», № 14 «Я ж думала, що зажалася», № 15 «А вже сонце котиться», № 16 «Ой зашуміла дуброва», № 17 «Обжали ж ми ниву», № 18 «Уже сонце на лану», № 19 «В чистом полі садочок», № 20 Ой послала мене мати», № 21 «Вгору, сонінко, вгору!», № 22 «Ото наш господар охочий», № 23 «Кругом, женчики, кругом», № 24 «У неділю рано-вранці», № 25 «Нуте, нуте до межі», № 26 «Ой коли господар журився», № 27 «Із поля віночок котився», № 28 «А вже сонце нагорі», № 29 «У неділю пораненьку», № 30 «Місяцю-ярожейку», № 31 «Перепілка», № 32 «Ви, женчики славні» (Ластовецький, 2019, с. 139).

Л. Українку, К. Квітку, Я. Зуїху, Г. Танцюру, Ф. Колессу, Н. Присяжнюк, Ю. Крутя, І. Клименко та ін. Показово, що в деяких збірниках народних пісень регіонального штибу відсутні записи жнивварських пісень, на відміну від їх великої кількості в збірниках пісень, зібраних на Волині. Українські композитори демонструють швидше спорадичне звернення до цього сегмента фольклору. Поодинокі випадки використання жнивварських пісень зустрічаються в творчості М. Лисенка, М. Леонтовича, Я. Степового, Ф. Колесси, М. Вериківського, Г. Верьовки, П. Козицького, Л. Ревуцького, В. Барвінського, Ю. Іщенко, Л. Дичко й ін. Серед композиторів, які нещодавно зверталися до жнивварських пісень, виокремлено Миколу Ластовецького (його дві збірки вміщують 49 обробок).

Жнивварські пісні зберігають пам'ять поколінь та архетипи для прийдешніх генерацій. Обробки жнивварських пісень мають високу художньо-мистецьку та духовну вартість.

Перспективи подальших досліджень вбачаємо в компаративному аналізі українських жнивварських пісень з жнивварськими піснями інших слов'янських народів, у вивченні специфіки їх жанрово-семантичного перевтілення композиторами.

Список використаних джерел

- Аксьонов, О.Б. (2017). Жанрово-стильові особливості творчості українських композиторів кінця XIX – початку XX ст. *Вісник Київського національного університету культури і мистецтв. Серія: Мистецтвознавство*, 37, 167-175.
- Дей, О.І. (Упоряд.). (1974). *Українські народні пісні в записах Зоріана Доленги-Ходаковського*. Київ: Наукова думка.
- Дей, О.І., & Грица, С.Й. (Упоряд.). (1971). *Народні пісні в записах Лесі Українки та з її співу*. Київ: Музична Україна.
- Дей, О.І., & Гуменюк, А.І. (Упоряд.). (1963). *Ігри та пісні: Весняно-літня поезія трудового року*. Київ: Видавництво АН Української РСР.
- Корчинський, Ю.О. (Упоряд.). (1988). *Пісні з Львівщини*. Київ: Музична Україна.
- Круть, Ю. (Упоряд.). (1971). *Жнивварські пісні*. Київ: Музична Україна.
- Ластовецький, М. (2015). *Жнивварські пісні: Українські народні пісні в опрацюванні для мішаного хору без супроводу*. Дрогобич: Коло.
- Ластовецький, М. (2019). *Жнивварські пісні: Зошит 2: Для жіночого хору*. Дрогобич: Повіт.
- Мишанич, С.В. (Упоряд.). (1976). *Пісні Поділля: Записи Насті Присяжнюк в селі Погребище: 1920–1970 рр.* Київ: Наукова думка.
- Ошуркевич, О.Ф., & Стефанишин, М.С. (Упоряд.). (1970). *Пісні з Волині*. Київ: Музична Україна.
- Стельмашук, П.К., & Медведик, С.І. (Упоряд.). (1989). *Пісні Тернопільщини* (Вип. 1). Київ: Музична Україна.
- Чебанюк, О.Ю. (Упоряд.). (1990). *Жнивварські пісні: Українські народні пісні: Пісенник*. Київ: Музична Україна.
- Юзвенко, В.А., & Василенко, З.І. (Упоряд.). (1965). *Пісні Явдоху Зуїхи: Записав Гнат Танцюра*. Київ: Наукова думка.
- Яківчук, А.Ф. (Упоряд.). (1990). *Пісні Буковини*. Київ: Музична Україна.

References

- Aksonov, O.B. (2017). Zhanrovo-stylovi osoblyvosti tvorchosti ukrainskykh kompozytoriv kintsia XIX – pochatku XX st. [*Genre-style features of creative work of Ukrainian composers of the late XIX – early XX centuries*]. *Bulletin of KNUKiM. Series in Arts*, 37, 167-175 [in Ukrainian].
- Chebaniuk, O.Yu. (Comp.) (1990). *Zhnyvarski pisni: Ukrainski narodni pisni: Pisennyk [Harvest Songs: Ukrainian Folk Songs: Songbook]*. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
- Dei, O.I. (Comp.). (1974). *Ukrainski narodni pisni v zapysakh Zoriana Dolenha-Khodakovskoho [Ukrainian folk songs in the records of Zorian Dolenha-Khodakovskiy]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Dei, O.I., & Hrytsa, S.Y. (Comps.). (1971). *Narodni pisni v zapysakh Lesi Ukrainky ta z yii spivu [Folk songs in the recordings of Lesia Ukrainka and her singing]*. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
- Dei, O.I., & Humeniuk, A.I. (Comps.). (1963). *Ihry ta pisni: Vesniano-litnia poeziia trudovoho roku [Games and songs: Spring-summer poetry of the working year]*. Kyiv: AN URSR [in Ukrainian].
- Korchynskiy, Yu.O. (Comp.). (1988). *Pisni z Lvivshchyny [Songs from Lviv region]*. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
- Krut, Yu. (Comp.). (1971). *Zhnyvarski pisni [Harvest songs]*. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].

- Lastovetskyi, M. (2015). *Zhnyvarski pisni: Ukrainski narodni pisni v opratsiuvanni dlia mishanoho khoru bez suprovodu [Harvest Songs: Ukrainian folk songs performed for unaccompanied mixed choir]*. Drohobych: Kolo [in Ukrainian].
- Lastovetskyi, M. (2019). *Zhnyvarski pisni: Zoshyt 2: Dlia zhinochoho khoru [The Harvest Songs: Notebook 2: For the Women's Choir]*. Drohobych: Posvit [in Ukrainian].
- Myshanych, S.V. (Comp.). (1976). *Pisni Podillia: Zapysy Nasti Prysiazhniuk v seli Pohrebyshche: 1920–1970 rr. [Songs of Podillia: Records by Nastia Prysiazhniuk in the village of Pohrebyshche: 1920-1970]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
- Oshurkevych, O.F., & Stefanyshyn, M.S. (Comps.). (1970). *Pisni z Volyni [Songs from Volyn]*. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
- Stelmashchuk, P.K., & Medvedyk, S.I. (Comps.). (1989). *Pisni Ternopilshchyny [Songs of Ternopil region]* (Issue 1). Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
- Yakivchuk, A.F. (Comp.). (1990). *Pisni Bukovyny [Songs of Bukovyna]*. Kyiv: Muzychna Ukraina [in Ukrainian].
- Yuzvenko, V.A., & Vasylenko, Z.I. (Comps.). (1965). *Pisni Yavdokhy Zuikhy: Zapysav Hnat Tantsiura [Songs of Yavdokha Zuikha: Recorded by Hnat Tantsiura]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 20.10.2019

УКРАИНСКИЕ ЖАТВЕННЫЕ ПЕСНИ В ФОКУСЕ ИНТЕРЕСОВ ИССЛЕДОВАТЕЛЕЙ И КОМПОЗИТОРОВ

Ластовецкая-Соланская Зоряна Николаевна^{1a},
Ластовецкая Любомира Васильевна^{2b}

¹Кандидат искусствоведения, доцент,

²Доцент,

^aЛьвовская национальная музыкальная академия
им. Н.В. Лысенко, Львов, Украина,

^bДрогобычский государственный педагогический
университет им. И. Франко, Дрогобыч, Украина

Цель работы – рассмотреть украинские жатвенные песни как объект исследовательского интереса и специфику их использования композиторами. Методология исследования основана на применении этномузыковедческого, искусствоведческого, культурологического подходов, что позволило проанализировать основные принципы критериев научного подхода к жатвенным песням, интенсивность обращения к ним современных композиторов, наметить историческую перспективу их бытования с учетом изменения календарно-обрядового цикла. Такая методология позволила акцентировать на современном этапе их научной обработки и использования композиторами в произведениях различных жанров и форм в качестве фольклорного первоначала. Научная новизна заключается в постановке исследовательского вектора в поиске методологической базы по выбранной тематике и в расширении представлений о возможных причинах актуализации жатвенной проблематики среди исследователей и композиторов, а также в акцентировании важности сохранения этого раздела фольклора для следующих поколений. Выводы. Констатируется незначительное количество исследований, посвященных изучению украинских жатвенных песен, по сравнению с другими календарно-обрядовыми песнями. Установлено, что среди их исследователей были З. Доленга-Ходаковский, Леся Украинка, К. Квитка, Я. Зуиха, Г. Танцюра, Ф. Колесса, Н. Присяжнюк, Ю. Круть, И. Клименко и др. Выявлено, что в некоторых региональных сборниках вообще отсутствуют записи жатвенных песен, в отличие от большого их количества, сохранившегося на Волыни. Выяснено, что в творчестве композиторов жатвенные песни использованы спорадически; в разных жанрах и формах их применяли Н. Лысенко, Н. Леонтович, Я. Степовой, Ф. Колесса, М. Вериковский, Г. Вережка, П. Козицкий, Л. Ревуцкий, В. Барвинский, Ю. Ищенко, Л. Дычко и др. Выявлено, что среди композиторов, обратившихся к жатвенным песням недавно, выделяется наследие Николая Ластовецкого, в двух сборниках которого содержится 49 обработок.

Ключевые слова: жатвенные песни; жанр обработки; Н. Ластовецкий

**UKRAINIAN HARVEST SONGS
AS A FOCUS OF ATTENTION
OF RESEARCHERS AND COMPOSERS**Zoriana Lastovetska-Solanska^{1a},
Liubomyra Lastovetska^{2b}¹*PhD in Art History, Associate Professor,*²*Associate Professor,*^a*Mykola Lysenko Lviv National Music Academy,
Lviv, Ukraine,*^b*Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University,
Drohobych, Ukraine*

The purpose of the article is to examine Ukrainian harvest songs as an object of research interest and the specificity of their use by composers. The research methodology is based on ethnomusicological, art history and cultural approaches which allowed to analyze the basic principles of scientific approach in regard to harvest songs, the frequency of their use by contemporary composers, and to outline the historical perspective of their existence taking into account changes in the calendar and ritual cycle. Such methodology made it possible to emphasize the present stage of scientific arrangement of harvest songs and their use by composers in works of various genres and forms as a folklore source. Scientific novelty lies in the setting of the research vector in the search for a methodological base on the selected topic and better understanding of the possible reasons for the actualization of “harvest” agenda among researchers and composers as well as in emphasizing the importance of preserving this part of folklore for future generations. Conclusions. It is noted that there is a small number of studies on the Ukrainian harvest songs compared with the other calendar and ritual songs. Z. Dolenha-Khodakovskiy, Lesia Ukrainka, K. Kvitka, Ya. Zuikha, H. Tantsiura, F. Kolessa, N. Prysiazhniuk, Yu. Krut, I. Klymenko and others explored the topic of the Ukrainian harvest songs. It was revealed that in some regional collections there is no records of harvest songs in contrast to the large number of them preserved in Volyn. It was found that harvest songs in the works of composers were used sporadically; M. Lysenko, M. Leontovych, Ya. Stepovyi, F. Kolessa, M. Verykivskiy, H. Verovka, P. Kozytskyi, L. Revutskiy, V. Barvinskyi, Yu. Ishchenko, L. Dychko and others used them in different genres and forms. It was revealed that among the composers who recently turned to harvest songs the creative work of Mykola Lastovetskyi stands out. His two collections contain 49 arrangements.

Keywords: harvest songs; arrangement; M. Lastovetskyi